

Lafzın Değeri Çerçevesinde **افتعل** Kalıbında Kullanılan Güçlü /ص/ Seslerinin Kur'an Bağlamında Ses- Anlam İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi

Gülhan Al-Türk*

Özet

Bu çalışma ile ses bilimi esas alınarak güçlü özelliklere sahip seslerin anlama etkisinin olup olmadığı sorusunun cevabının bulunması hedeflenmiştir. Bunun için güçlü bir lafzın değerinin telaffuza, işitmeye ve anlama etkisi, ses-anlam ilişkisi eşliğinde ele alınmıştır. Lafzın değerinin örneklemleri olarak seçilen Kur'an'da **افتعل** kalıbında /ص/, /ض/, /ط/ sesleri içeren kelimelerde, kalıptaki /ت/'nin /ط/'ya dönüştüğü örnekler tespit edilmiştir. Söz konusu ses olayı, Kur'an'da bulunan sadece **اصطر** *ıṣṭar*, **اصطرخ** *ıṣṭarāḥ*, **اصطلى** *ıṣṭala*, **اصطفى** *ıṣṭfa*, **اصطاد** *ıṣṭad*, **أصطر** *ıḍṭurra*, **اطلع** *ıṭṭla*'a kelimelerinde izlenmiştir. Bu kelimeler, **ıṭbaḳ**, **ısti'lâ**, **ıṣmat**, **şafir**, **cehr**, **hems**, **ıncicâr** kelimelerindeki ses özellikleri eşliğinde ses-anlam ilişkisi açısından analiz edilmiş ve bir lafzın güzelliğinin veya yerinde kullanıldığının delilleri dilbilimsel açıdan ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: ses, ses-anlam ilişkisi, güçlü ses.

About The Value Of The Word The Strong /ص/, /ط/, /ض/ Sound Which Used In İfta'ala's Form In The Context Of The Qur'an Phono-Semantics In Terms Of Relationships Evaluation

Abstract

This study aims to find out whether powerful voices have any influence on the meanings of the words through phonology. In doing so, the effect of the value of a strong word on pronunciation, hearing and the meaning is analyzed through its relation with the voice-meaning relationship. To illustrate, those examples where the voice of /ت/ turns into /ط/ in the words with the form of **افتعل** which exist in Qur'an are selected. This voice transformation in the Qur'an only occurs in the words of **اصطر** *ıṣṭar*, **اصطرخ** *ıṣṭarāḥ*, **اصطلى** *ıṣṭala*, **اصطفى** *ıṣṭfa*, **اصطاد** *ıṣṭad*, **أصطر** *ıḍṭurra*, **اطلع** *ıṭṭla*'a. These words are analyzed together with voice features of the words *velarization*, *sbilent*, *voice*, *voiceless*, *explosion* from the perspective of voice-meaning relationship. Therefore, the beauty of the word or its appropriate usage are linguistically presented.

Keywords: sound, sound- meaning relationships, strong sound.

* Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, gulhan-alturk@hotmail.com

Giriş

Bir lafzın değeri, o lafzı oluşturan seslerin anlama katkı sağlamasıyla ortaya çıkar. Ancak sözcükleri oluşturan seslerin lafzın değerine bir katkısı olmadığını savunan görüşler de mevcuttur ('Abdu'l-Ğaffâr, 1995: 43-46). Lafız yalnızca anlamdan ibaret değildir. Ses ve anlamın ahengi lafzın değerini belirler. Ahenk, anlamın güçlü olmasının yanı sıra sesin de ona uygun olmasıyla sağlanmaktadır. Zira lafza canlılık veren, ona ruh katan ve lafzın anlamına zihinlerde bir tasavvur oluşturan, o lafzın sesleridir.

Eski Arap dilbilimciler, lafzın oluşumunda sesin anlam üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Sesin anlam üzerine bir etkisi olduğunu savunan dilbilimcilere göre, bir lafzın değerini belirleyen üç faktör vardır. Bunlar; 1. sesin telaffuzunun kolay olması 2. sesin telaffuzunun kulağa hoş gelmesi 3. ses ile anlamın uyumlu olmasıdır. Bu şartlar bir lafızda gerçekleştiği takdirde lafzın değeri artar. El-Câhız; *el-Beyân we't-Tebyîn* adlı eserinde sesin, bir lafzın aracı ve hecenin temeli olduğunu ifade etmiş, ses olmadan şiirin de nesrin de hayat bulamayacağını belirtmiştir. Ona göre ses ile anlam mutabık olduğunda lafız uygun yerde kullanılmış olmaktadır (el-Câhız, 1970: 1/51, 61). Er-Rummânî ise; seslerin birbiri ile uyumlu olması, kulağa hoş gelmesi, lafzın telaffuzunun kolaylaşması ve kelimelerin anlamının tasavvur edildiği gibi ruha yansması ile sözün değerinin ortaya çıkacağını ifade etmiştir (er-Rummânî, 1968: 95-96).

Modern Arap dilbilimciler de anlamı uygun bir biçimde yansıtmak için lafzın nitelikli olması gerektiğini söylemektedir. Modern dilbilimciler göre bir sesin güçlü ve zayıf olmasını belirleyen bir takım kriterler vardır. Bunların başında boğazdaki ses tellerinin titreşim şiddeti, kulağa belirgin gelip gelmemesi ve sesin uzunluğudur. Dilbilimciler, lafzın değerini incelerken fonoloji bağlamında sesin güçlü ve zayıf olmasının telaffuza, işitmeye ve anlama etkisini bir arada ele almaktadırlar ('Umar, 1997: 372-374; 'Ulwânî, 2010: 107).

Bu çalışmada, sesin anlama etkisinin göstergesi olarak, lafzın değerinin rolünü ortaya koymak amacıyla Arapçadaki, Türkçede *ilerleyici benzeşme* olarak adlandırılan *el-mümâte el-mutağddime*'nin (المتقدمة المماثلة) bir örneği افعل kalıbında, اصطرِب *iştâbir*, اصطرَح *iştârah*, اصطرَل *iştâla*, اصطرَف *iştâfa*, اصطرَاد *iştâd*, اصطرَأ *iğturra*, اصطرَع *iğtla*'a kelimeleri modern dilbilim kriterlerine göre ele alınacaktır.¹ Arapçada افعل kalıbının fe'sine, /ط/, /ض/, /ص/, /ظ/ seslerinden biri denk geldiğinde ت/افتعل nin/ sesi – kendisiyle mahreç yakınlığında olup daha güçlü olan /ط/ -sesine dönüşür ve bu durum aynı kalıpta'ت/ den dönüşen /ط/ ile şu dört sestem /ط/, /ض/, /ص/, /ظ/ birinin yan yana gelmesini sağlar (Bağlayûsî, 1996: 2/197; Malmberg, 1963: 100).² Söz konusu /ص/, /ط/, /ض/, /ظ/' seslerinin ortak özelliği, fiziki güçleridir.

¹ Bu kavram, yan yana bulunan ünsüzlerden öncekinin kendinden sonrakini etkileyerek boğumlanma niteliği bakımından kendisine benzetmesidir (Korkmaz, 2010: 128; Şlâş, 1989: 315-316; Hamîdî, 2015: 541; Enîs, tsz: 106)

² Bu çalışmada Kur'an'da افعل kalıbında örneği olmadığı için /ظ/ sesi ele alınmamaktadır.

Bu seslerde, onları fiziki olarak güçlü kılan *ıtbâk*³, *isti'lâ'*⁴, *inficâr*⁵, *ihtikek*⁶, *cehr*⁷ ve *şafîr*⁸ bulunmaktadır (Enîs, 2007: 22).

İfade edilen bu seslerin güçlü olmasının telaffuza, işitmeye ve anlama etkisi bulunmaktadır. Bir sesin fiziksel gücünün telaffuza etkisi, o sesin oluşum safhasında harcanan çabaya bağlıdır ('Ānî, 1983: 50; İstītiyye, 2003: 174). Ses telleri titreştikçe sarf edilen güç arttığı için telaffuz zorlaşmaktadır ('Ānî, 1983: 72-78; 'Abbās, 2012: 14, Karaçam, 2011: 206-209; Suleymān, 2010: 14). Bu sebeple *cehr* özelliğine sahip olan /ص/ sesinin telaffuzu zor ve ağırdır. Buna karşılık *hems*⁹ özelliğine sahip /ص/ ve /ط/ seslerinin telaffuzunda titreşim zayıftır. *Hems* seslerinin titreşim yönünden zayıf olsalar da telaffuz edilirken akciğerden aldıkları güç ile *ıtbâu* ve *isti'lâ'* özelliklerine sahip olmaları onları güçlü kılmaktadır. Yine de, bu seslerde titreşim az olduğu için telaffuzlarında daha az çaba gösterilir ve *cehr* seslerinden daha zayıf kalırlar (Lyons, 1981: 97-99; Enîs, 2007: 23).

Sesin işitmeye etkisinin gücü onun belirginliğine bağlıdır. Seslerin belirginliğini sağlayan iki faktör vardır: İlki, sesin taşıdığı kendi enerji özelliğidir. Nefes yolu daraldıkça ve ses ağzın yanlarından sızdıkça sesin belirginliği artar ve işitme daha kolaylaşır. Böylece telaffuz ederken ses daha belirgin olur. *İhtikāk* özelliği itibariyle en belirgin ses /ص/ sesidir. Ardından, *inficâr* özelliğe sahip olan /ط/, /ص/ sesleri gelir ve bu sesler ağız yanlarından sızmak konusunda /ص/ sesinden daha az çaba harcarlar.

İkincisi ise, spectrograph cihazına göre sesin ölçülen uzunluğudur. Sesin uzunluğu başlangıç ve bitiş noktaları arasında kalan süredir ve bu süre milisaniye/ms ile ölçülür. Bir sesin uzunluğu arttıkça işitilmesi güçlü ve belirgin olur (Enîs, 2007: 145; en-Nūrî, 1991: 210-114). Bu durumda, süre uzunluğuna göre bu seslerden en belirgin olanı, 100-170 (m/s) arası -ortalama 135 (m/s)- uzunluğu ile /ص/ sesidir. Ardından 80-100 (m/s) arası -ortalama 90 (m/s)- uzunluğu ile /ص/ sesi gelir. /ط/ sesi ise patlamalı özelliğe sahip olduğu için 20-30 (m/s) arası -ortalama 25 (m/s)- uzunluğu ile bu grubun en kısa süren sesidir ('Ānî, 1983: 51-58, 72-77, 94).

Sesin anlama etkisi ise gerçekleştirilen eylemin gücüne bağlıdır. Ses ile anlam

³ *İtbâk*: Ses telaffuz edilirken dil ortasıyla damak arasında sesin sıkışması ve akmamasıdır (Beşîr, 200: 250; Karaçam, 2011: 208)

⁴ *İsti'lâ'* ses telaffuz edilirken, dilin bir kısmının toplanıp büzülmesi ve damağın bir kısmını örtmesidir (Karaçam, 2011: 206).

⁵ *İnficâr*: Sesinin mahrecine kuvvetli bir şekilde basılıp birden mahreçten ayrılmasıdır ('Ānî, 1983: 52).

⁶ *İhtikāk* Sesin, ağzın çeşitli yerlerinde oluşan bir daralma sonunda sürtünerek veya sızarak güçlü bir şekilde çıkmasıdır (Korkmaz, 2010: 193); Aynı zamanda, ses yolu daraldıkça ses dalgaların frekansı ve böylece nefesin hareket gücünün niteliği artmaktadır (Beşîr, 2000: 302).

⁷ *Cehr*: Ses mahrecinin tıkanması ve sıkışması neticesinde bu seslerin kuvvetli çıkması ve nefesin akmamasıdır (Enîs, thz.: 21).

⁸ *Şafîr* Sesin dil ucu ile ön alt dişlerin arasından güçlü bir şekilde çıkmasıdır (Pei, Mario, *Usus 'ilmi'l-Luğâ*, çev. 'UMAR, Muhtar Ahmed, Kahire, 1998, s. 78). Bu çalışmada /ط/ sesi ihtiva eden örnek bulunmadığı için bu ses işlenmemiştir.

⁹ *Hems*: Telaffuz sırasında ses tellerinde titreşim olmamasıdır (Hessân, 1999: 88).

arasında bir etkileşimin olduğunu düşünen en önemli dilbilimcilerden İbn Cinnî, güçlü ve zayıf olmalarına göre seslerin anlama nasıl katkı sağladığını vurgulamıştır. İbn Cinnî, Arapların lafzın anlamına uygun sesler verdiklerini düşünmektedir. Örneğin karpuz ve salatalık gibi yumuşak yiyecekleri yemek için **ضم** fiili kullanılırken sert yiyecekler için **ضم** fiili tercih edilmiştir. Ona göre bu örnekte, duyulduğunda ve dokunulduğunda çıkardıkları seslere göre yumuşak şeyler için /خ/, sert şeyler için ise /ق/ sesi uygun bulunmuştur (İbn Cinnî, 2/158). İbn Ye'îş ise bu durumu; "güçlü ses, kelimenin anlamının gücünü hissettirir" ifadesiyle özetlemiştir (İbn Ye'îş, 2001: 2/ 365). Modern dilbilimcilerden Temâm Hëssân bu mesele ile ilgi olarak *zauûûm* kelimesini örnek verir. Ona göre bu bitkinin yutulmasının zor ve meşakkatli oluşu ile isminin telaffuzunda boğazdan çıkan iki /ق/ sesinin bulunması bunu göstermektedir (Hëssân, 2007: 266).

Şüphesiz ki /ط/, /ض/, /ص/ sesleri tek başlarına kullanıldıklarında bile anlama güç kazandırırken **افعل** kalıbının başında bu seslerden ikisinin yan yana gelmesi ile lafzın daha da güçlü olacağı ve kelimenin anlamını ses-anlam ilişkisi açısından da destekleyeceği açıktır. Zaten Arapçada **افعل** kalıbı, eylemin kendisinin ne kadar aşikâr olduğunu, büyük olduğunu, arttığını, ağır işlediğini ve uzun sürdüğünü ifade etmek üzere kullanılan bir kalıptır. Aynı zamanda, eylemin adım adım olması, bir şeyin zorlukla elde edilmesi, paylaşmak ve bir şeye ulaşmak amacıyla çabalamak anlamları da taşır. Bu anlamların ortak noktası eylemdeki güce delalet etmeleridir (el-Cerādāt, 2013: 120-121, 'Ebdu'l-Kerîm, 2010:303). Bundan dolayı bu seslerin bu kalıpta yan yana gelmesi sesin fiziki enerjisini yoğunlaştırıp anlama güç ve abartı verir. Böylelikle, lafzın seslerinin özellikleri telaffuza, işitmeye ve anlama yansiyarak lafzın potansiyel enerjisini en üst düzeye çıkarır ve bu doğrultuda lafzın anlamı telaffuz ve ses özellikleri aracılığıyla kendisini hissettirerek dinleyenin zihninde eylemi canlandırır.

Arapçada **افعل Kalıbında /ت/'nin /ط/'ya Dönüşümü ve Anlama Yansıması: Kur'an-ı Kerim Örneği**

Bir hitap olarak Kur'an-ı Kerim'in, etkili olabilmek amacıyla, duyularla algılanabilme imkânına ve bu bağlamda seslere önem verdiği, sesler vasıtasıyla da hitabını güçlendirdiği görülmektedir (Arpa, 2016: 129).

Bu durum Kur'an'daki **افعل** kalıbında /ت/'nin /ط/'ya dönüşümünü ihtiva eden kelimeler üzerinden gösterilecektir. Kur'an'da bununla ilgili sadece **اصطبر** *ıştâbir*, **اصطبر** *ıştârah*, **اصطبر** *ıştâla*, **اصطبر** *ıştâfa*, **اصطبر** *ıştâd*, **اصطبر** *ıdđurra*, **اصطبر** *ıttla*'a kelimeleri geçmektedir.

I. **اصطبر *ıştâbir***

Sözlükte **صبر** (dayanmak, tahammül etmek) kelimesinden türetilmiş olan **اصطبر** kelimesi, birinin/bir şeyin izini sürmek, takip etmek, tahammül etmek, sabret-

mek anlamlarına gelmektedir (Feyrûzâbâdî, 2005: 422). Kur'an'da, 3 ayette geçen اصْطَبِرْ kelimesi, Allah'a kullukta, ibadete devamlılıkta sabretmek ve eziyete karşı sabır/direnç göstermek anlamlarına gelmektedir (Ebbâdî, 2010: 310).

İbadette devamlılık ve sabır göstermek: “فَاعْبُدْهُ وَأَصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ” (Meryem, 65) ifadesinde Allah, Hz. Muhammed'e O'na kullukta sabırlı olması ve ibadete devam etmesini emretmektedir. Bunun yanı sıra, ibadete devam etmekte bedensel meşakkat ve zorluklar olmasından dolayı, Allah'ın peygamberin yılmamasını ve direnmesini istediğine dair bir yorum bulunmaktadır (Zemeşşerî, 2009: 642). Keza, Kur'an'ın “وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَأَصْطَبِرْ عَلَيْهَا” (Taha, 132) ifadesine dair, Allah'ın Hz. Muhammed'e ve ailesine namazın devamlılığını ve bu ibadeti yerine getirirken sebat göstermesini emretmektedir (Zemeşşerî, 2009: 671). Aynı zamanda, sabrın mecazi olarak devamlılık anlamı vardır ve ibadetler nefse rağmendir (Ellûsî, thz.: 9/416).

Eziyete karşı sabır ve direnç göstermek: Kuran'ın “فَارْتَبِعْهُمْ وَأَصْطَبِرْ” (Kamar, 27) ifadesinde Allah, Hz. Salih peygambere hitap ederken kendi kavminin eziyetlerine karşı (O'nun emri gelene kadar) sabretmesini ve direnmesini istemektedir (Zemeşşerî, 2009: 1067; Te'âlîbî, 6/39).

Arapçada افعل kalıbında gelen اصْطَبِرْ kelimesindeki /ت/ sesinin özellikleri zayıf olduğu için güçlü özelliklere sahip olan /ط/ sesine dönüşerek uyum sağlamıştır, böylelikle telaffuz kolaylaşmıştır. Söz konusu bu kelime telaffuz edilirken güçlülük ve ağırlık özelliklerine sahip /ص/ ile /ط/ sesleri yan yana gelerek ses tellerine baskı yapar ve /ص/ sesi sesin telaffuzunu ağırlaştırır. Bu güçlü seslerin oluşturduğu ağırlık, sabretmek ve eziyete karşı direnç göstermek eylemlerine, ibadete ve eziyete karşı artırılan sabra işaret eder.

Bu sesler güçlü özellikleriyle kulağa net gelir. Daha önce anlatıldığı gibi sesin kulağa yansıttığı belirginlik sesin güçlü karakterlerinden ve telaffuzunun uzun sürmesinden kaynaklıdır. Söz konusu bu seslerin kulağa belirgin gelmesinin sebebi hem seslerin güçlü olması, hem de 135 (m/s) ortalama uzunluğa sahip olan /ص/ sesinin ardından 25 (m/s) uzunluğundaki /ط/ sesinin gelmesidir. Bu seslerin ikisinin de güçlü sesler olması ve birinin uzun diğerinin kısa süreli ses olarak yan yana bulunması اصْطَبِرْ telaffuzunda güç ve ağırlık oluşturduğu gibi kulağa da aynı etki ve belirginliği bırakır. Bu özellikler, ibadet ve eziyetin ne kadar meşakkatli, ağır ve aşıkâr bir eylem olduğunu yansıtır. Aynı zamanda /ص/ sesindeki uzunluk, *ibadette* devamlılık istendiğini ve uzun bir süreçte gerçekleşmesiyle eziyetin uzun sürdüğünü de vurgular. Aynı zamanda *şafîr* özelliği ile ibadet sırasındaki hareketle ortaya çıkan ses, zikir ve dua sesleri, eziyetten duyulan inlemeler, acı çekmeler, Allah'a yalvarışlar kulakta bir yankı bırakır.

اصْطَبِرْ kelimesindeki sesler, ibadette devamlılığı ve sabrı vurguladığı gibi eziyete karşı sabır göstermeye uygun olarak eylemdeki zamanın yavaş oluşunu ve eyle-

min bir zamana yayılarak adım adım gerçekleştiğini göstermektedir. Böylece anlama da güç ve abartı katmaktadır.

II. اصطرخ *ıstarah*

صرخ (bağırarak ve çağırarak) kökünden türetilmiş olan اصطرخ fiili; feryat etmek, bağırarak yardım istemek anlamı taşımaktadır. (Feyrûzâbâdî, 2005: 512).

اصطرخ fiili Kur'an'da sadece bir ayette *صَالِحًا نَعْمَلُ رَبَّنَا أَخْرَجْنَا فِيهَا رِبًّا أَكْبَرًا* (Fatır, 37) geçmektedir. Bu ayette, cehennemdekilerin, şiddetli bağırma ve nefes ke-sici bir feryat ile bu azaptan kurtulmak için Allah'a yalvarıp O'ndan yardım ve medet istediği anlatılmaktadır (Zemeḥşarî, 2009: 888, Ellûsî, thz.: 12/297-298). اصطرخ fiili bu ayette eylemin paylaşılması anlamı taşımaktadır. Arapçada bu kalıpta eylemi paylaşma anlamına gelen fiiller çok azdır (el- Cerādât, 2013: 122; 'Ebdü'l-Kerîm, 2010: 303). Ancak; buradaki fiilin anlamı sadece eylemi paylaş-mak değil aynı zamanda durumun zor ve sıkıntılı olmasından dolayı paylaşılmaya ihtiyaç duyulduğuna da işaret etmektedir.

Arapçada اصطرخ fiilin /ص/ ile /ط/ seslerin güçlü özellikleri telaffuzu etkiler. *Hems* özelliği ile Mahreçten çıkarken gücü akciğerden aldığı için ses çok çaba har-car. Bu durum bağırma eylemindeki sesin en içten çıktığını ve duyulan acının ve korkunun derinliğini hissettirir. Bu seslerin güçlü özellikleri, onların çektikle-ri acının şiddetini, ağırlığını ve bağırışlarının yükseldiğini yansıtır ve kâfirlerin ce-hennemdeki durumunun ne kadar vahim olduğunu vurgulamaktadır.

Bu kalıptaki /ص/ ile /ط/'nın işitmeye etkisine gelince, bu sesler güçlü olduğu için kulağa gayet net gelir. *şafîr* sesi cehennemdeki alevden çıkan sesleri, ce-hennemdekilerin çektikleri acı karşısında bağırarak Allah'a yalvarma ve yakarma ey-lemini açık bir şekilde kulağa yansıtır. Öte yandan uzun süreli bir ses olan /ص/ sızıcı uzun ses özelliği ile cehennemde çekilen acının ağır olduğunu ve uzun sür-düğünü vurgulamakta, ardından gelen patlamalı kısa süreli /ط/ sesi ise cehennem-dekilerin feryatlarının çarpışmasının yankısını hissettirmektedir.

Bu kalıptaki /ص/ ile /ط/ seslerinin anlama etkisi ise; durumun şiddetinin yanı sıra uzun olmakla beraber sürecin ağır işlediğini hissettirir. Aynı zamanda eyle-min anlamının abartılı ve güçlü olduğunun altını çizer. Yukarıda verdiğimiz İbn Ye'îş'in "güçlü ses, kelimenin anlamının gücünü hissettirir" sözü bu durumu vurgular (ibn. Ye'îş, 2001: 2/ 365).

III. اصطفى *ıştafâ*

Arapçada *صفو* temiz ,duru berrak olmak'(dan türetilen اصطفى ,kelime-si ise ;seçmek ,arındırmak ,tercih etmek ve üstün kılmak anlamına gelmektedir)Feyrûzâbâdî, 2005: 1303).

Arapçada اصطفى kelimesi ,Kur'an'da melekleri ,Kur'an'ı ,dini ve İnsanlardan pey-

gamberleri ,Hz .Meryem'i ve dinin tebliğini üstlenenleri seçmek ve üstün kılmak anlamında 13 ayette geçmektedir¹⁰: Örneğin;

1. "إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ" (Ali İmran: 33) Allah Hz. Âdem'i, Hz. Nuh'u, Hz. İbrahim ve İmran ailesini seçip âlemlere üstün kılmıştır (Zemeşşerî, 2009:196; Tabarî, 2001: 9/190).

2. "إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ" (Bakara: 132) ifadesinde Allah sizin için, dinlerin arasında en üstün din olan İslam'ı seçti (Zemeşşerî, 2009: 97; Te'âlibî, 2002: 1/281).

Bu kelimedeki /ص/ ile /ط/ güçlü pozisyonunun telaffuza etkisi ile eylemin Allah'ın meleklerini ve peygamberlerini yarattıklarının arasından seçerek üstün kılma gücünü gösterir ve onları yüksek mertebelerde tuttuğunu ve muhafaza ettiğini hissettirir. Yine Allah'ın insanlar arasında peygamberlerin ve sâlih kullarının mertebelerini yükselttiğini ve onları üstün kıldığını göstererek Allah katında onlara verilen değeri ve önemi belirtir. Ayrıca bu eylemin büyük olduğuna da işaret eder. Safir özelliği ile /ص/ sesi sürtünmeli bir ses olmasından dolayı eylemin süzüle süzüle aşamalı olarak gerçekleştiğine işaret edilir. İşitme etkisine gelince; bunlar güçlü sesler olduğu için kulakta belirgin şekilde duyulur. Bu özellik, meleklerin, peygamberlerin, İslam'ın ve sâlih kulların diğerlerinden üstün olmalarının açık bir şekilde her insan tarafından bilindiğini de gösterir. Öte yandan اصطفى kelimesindeki /ص/ sesinin uzun sürmesi ,seçilme ve üstün kılınma durumlarının zaman içerisinde bir sürece yayıldığını gösterir .Söz konusu bu kelimedeki uzun süreli /ص/ sesinin ardından patlamalı ve kısa süreli /ط/ sesinin gelmesi ,seslerin birbirine çarparak ,pek çok insanın bertaraf olup sadece bazılarının üstün kılınmasını belirtir .Aynı zamanda ,insanların topluma karşı verdiği mücadelenin ağırlığını ve uzun sürdüğünü de vurgular.

Bu seslerin anlama etkisine gelince اصطفى kelimesinin büyük ,önemli ve ağır bir eylem olduğunu ,uzun süreç içerisinde adım adım gerçekleştiğine delalet ederler .Böylelikle bu güçlü ve ağır /ص/ ile /ط/ seslerin arka arkaya gelmesi kelimenin ağırlığını ve gücünü artırır.

IV. اصطفى ışıta

Arapçada صلى (ısıtmak, et kızartmak) kökünden türetilmiş olan اصطفى fiili, ısınmak ve ateşe ihtiyaç duymak anlamında kullanılmaktadır (Feyrûzâbâdî, 2005: 1303).

Kur'an'da bu fiil Neml süresinin 7. ayetinde ve Kasas süresinin 29. ayetlerinde "لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ" olarak geçmektedir (Neml: 7- Kasas: 29). Bu ayetlerin bağlamları her ne kadar farklı olsa da anlattığı olaylar aynıdır. Ayetlerin her ikisinin

¹⁰ Bkz. (Bakara: 130; Zemeşşerî, 2009: 97); (Bakara: 247; Zemeşşerî, 2009: 142); (Araf: 144; Zemeşşerî, 2009: 386); (Ali İmran: 42; Zemeşşerî, 2009: 172); (Hac: 75; Zemeşşerî, 2009: 699); (Neml: 59; Zemeşşerî, 2009: 786); (Fatır: 32; Zemeşşerî, 2009: 886); (Saffat: 153; Zemeşşerî, 2009: 915); (Sad: 47; Zemeşşerî, 2009: 943).

de de Hz. Musa'nın kış soğukunda ısınmak için ailesine ateş almaya gitmesinden bahsedilmektedir. (Zemeşserî, 2009: 775, 800; Ellûsî, thz. 11/108)

Bu ayetlerde اصطلی sözcüğüne bakıldığı zaman /ص/ ile /ط/ seslerinin telaffuzu *hems* özelliği ile gücünü akciğerden aldığı için ses çaba harcar ve telaffuzu ağırlaştırır. /ص/ ile /ط/ seslerinin güçlü özellikleri, Hz. Musa'nın ailesinin kış soğukuna maruz kaldığında ne kadar üşüdüklerini, üşümelerinin son noktaya ulaştığı ve çenelerinin donarak birbirine yapışmasını ses sembolizmi açısından destekler. /ص/ ile /ط/ seslerinin işitmeye etkisine gelince güçlü özellikleri nedeniyle kulağa açık ve belirgin gelir. /ص/ sesinin uzun süreli olmasının Hz. Musa'nın ailesinin soğukta uzun zaman kaldığını ve /ص/ sesinin ardından patlamalı kısa süreli /ط/ sesi gelmesiyle sesler birbiri ile çarpışmış gibi olmaktadır. Bu durum, soğukta maruz insanların ısınmak amacıyla birbirine sokularak oturmalarını gösterir. Bu seslerin anlama etkisi ise, bütün bu şiddetli ve ağır durumlarla ilgili herhangi bir ilave sözcük kullanmadan "aşırı ısınma" anlamına gelen اصطلی sözcüğü kullanılmasından anlaşılmaktadır. Böylece bu ağır ve zor durumla ilgili olarak /ص/ ile /ط/ sesleri kullanılarak anlama güç ve abartı katılmaktadır.

V. اصطاد ıştır

Sözlükte صاد kelimesi avlamak anlamındadır. Ancak, bu kelimedenden türetilen اصطاد kelimesi güçle, meşakkatle avlanmak anlamına gelmektedir (Muşţfa, 1990: 530). Bu anlam Kur'an'da sadece bir ayette geçmektedir.

"وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا" (Maide, 2) Bu ayetteki avlanma hac ile alakalı yasaklardan biridir. Ancak, ihramdan çıkıldıktan sonra avlanma eylemi mubah kılınmıştır, isteyen avlanabilir (Zemeşserî, 2009: 277; Tabarî, 2007: 4/401). Hac bittikten sonra avlanma yasağının ortadan kalkması durumunun gücünü ancak افعل kalıbından اصطاد fiili ifade edebilir. Bu fiildeki /ص/ ile /ط/ sesleri *hems* olduğu için gücünü akciğerden alır. Bu özelliği de av sırasında silahı elde tutup ava doğru yönlendirerek ava odaklanmayı ve vurmadan önce derinden nefes almasını yansıtır. Bu kalıptaki /ص/ ile /ط/ seslerinin güçlü özelliklerinin parmakların silahı kavramasını ve gözlerin ava odaklanmasını, elde tutulan silahın çekilip baskının artırılmasını ifade ettiği düşünülebilir. Bu seslerin güçlü olmasından dolayı kulakta belirgin bir şekilde duyulur. Bu belirginlik eylemin açık bir şekilde gerçekleştiğini gösterir. Aynı zamanda, süresi uzun olan /ص/ sesi, onun ardından patlamalı kısa süreli /ط/ sesi ile çarparak avlanmaya hazırlığı, avlanmak için gereken zamanı ve uzun süre beklendikten sonra avı görür görmez silahı güçlü bir şekilde kullanmayı ifade eder. /ص/ sesin ardından kısa süreli patlamalı /ط/ sesi gelmesi ise silahın ava doğru yönlendirilip birdenbire serbest bırakılarak avın vurulduğunu zihinde canlandırır. Aynı şekilde Haccın avlanma yasağındaki şiddetin yanı sıra yasağın bitişini beklemek ve ardından hemen avlanmanın serbest oluşundaki hareketi /ص/ ile /ط/ ses özelliklerinden ve seslerin süre uzunluğundan anlamak mümkündür. /ص/ ile /ط/ seslerin güçlü olması avlanmanın zor bir iş olduğunu ve güç is-

tediğini, içeriğindeki ölüm ve kan manzaraları da eylemin kendisinin şiddet içerdiğini gösterir. Aynı zamanda bu güçlü seslerin yan yana gelmesi اصطاد eyleminin anlamına artı güç ve abartı katmaktadır.

VI. أَضْطُرُّ ıđturra

Arapçada ضرر (mecbur bırakmak, mecbur etmek, zorlamak, birini istemediği bir şey yapmaya mecbur bırakmak) kökünden gelen اضطر kelimesi; zorunda kalmak, mecbur kalmak, ihtiyaç içinde olmak anlamlarında kullanılmaktadır (Feyrûzâbâdî: 2005: 428).

Bu kelime Kur'an'da 3 durum için kullanılmaktadır:

1. Azap ve işkence çekmek zorunda olmak: “وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتَعَهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ” (Bakara: 126) Bu ayette, Allah'ın inkârcıları cehennem azabına sürükleyeceği ve kâfirlerin bu cezayı çekmekten başka bir seçeneğinin olmadığı ifade edilmektedir (Zemeşşerî, 2009: 96). Cehennem kâfirleri yakmada, baskı ve tazyik ile azap gösterecektir (Ellûsî, thz: 12/145) “نَمْتَعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ غَلِيظٍ” (Lokman: 24) bu ayette de Allah'ın, onları işkence çekmekten başka çaresi olmayan muhtaç kişiler gibi zorlayıp yoracağı belirtilmektedir. (Zemeşşerî, 2009: 839)

2. Ölüme sürüklenmemek ve sağlığın zarar görmemesi için yasaklanan yiyecekleri ve içecekleri mübah kılmak. Bu bağlamda üç ayette geçmektedir.¹¹ Örneğin: “إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ أَضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ أَنَّهُ عَلَيْهِ رَحِيمٌ” (Bakara: 173). Bu ayette de, yasaklanan yiyecekler ve içecekler leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan hayvanlar, haram kılınmış yiyecekler ve içeceklerin zor durumda kalındığında sınırı aşmamak şartıyla mübah kılınması anlamında kullanılmıştır. (Zemeşşerî, 2009:108; Ellûsî, thz: 8/364)

3. Sıkıntı, darlık ve zor durumlarda Allah'ın merhametine sığınmak: Bu manada sadece “أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ” (Neml: 62) ayetinde geçmektedir. Sıkıntı ,hastalık ,fakirlik veya her hangi bir musibet durumda kalan kimse اضطر , fiilin ism-i fa'ili olan مُضْطَرٌّ kelimesi kullanılarak dile getirilmektedir. (Zemeşşerî, 2009:787;).

Daha önce anlatıldığı gibi bu kalıpta iki güçlü ses /ض/ ile /ط/ yan yana gelmektedir. Bu seslerden /ض/ sesi telaffuz edilirken ses tellerine büyük baskı yaparak bir titreşim oluşturur. Ses tellerinde oluşan bu titreşim cehenneme gireceklerin, azabın ve işkencenin korkusundan titredikleri hissini vermektedir. أَضْطُرُّ kalıbında /ض/ ile /ط/ seslerinin yan yana gelmesi ile büyük bir açlık hissedildiği ve yemeğe karşı şiddetli bir şekilde ihtiyaç duyulduğu ve açlık sınırının aşıldığı hissi yansıtılır. Aynı şekilde kâfirlere cehennem azabının ve işkencenin dışında başka seçenek kalmadığını ve insanın zor durumlarda nasıl sıkıştığını, darda kaldığını, aşırıya kaçtığını ve düştüğü durumun ne kadar büyük olduğunu gösterir.

¹¹ (Maide: 3; Zemeşşerî: 277); (En'am:145); (Zemeşşerî: 353); (En'am: 119); (Zemeşşerî: 343); (Nahl: 115; (Zemeşşerî, 2009: 586).

Bu kalıptaki /ض/ ile /ط/ seslerinin işitmeye etkisi ise; bu sesler ağızdan kuvvetli bir şekilde çıkararak kulağa gelen belirginliği artırması ile cehennemde yaşanacak azap ve işkencenin, aç kalmanın ve sıkıntıya girmenin gizlenecek bir durum olmaktan çıktığını ve herkese malum olduğunu göstermektedir. Ayrıca ortalama ses uzunluğu 90 (m/s) olan /ض/ ile ortalama ses uzunluğu 25 (m/s) olan /ط/ arka arkaya gelerek çarpma etkisi göstermekte ve ifadede ağırlık, gerginlik oluşmaktadır. Bu seslerden oluşan gerginlik cehenneme gireceklerin korkuları çırpınışları, yalvarışları, bağırıları ve zorla oraya sürüklenirken attıkları çığlıkları ile durumlarının ne kadar ağır ve vahim olduğu belirtilir. Buna ilaveten azabın uzun sürdüğü hatta cehennemde kalma süresinin sonsuz olduğu gösterilir. Aynı şekilde haram kılınan yiyeceklerin mubah sayılması sürecinde de insanın aç kalmasından kaynaklı vücudunda yaşadığı sıkıntı ve çektiği acının giderek arttığı ve bunun uzun sürdüğü ifade edilmektedir.

Bu kalıpta /ض/ ile /ط/ seslerinin anlama etkisine bakıldığında zor ve güç durumlar için kullanılan *اضطرّ* eylemi özelinde geçen ağır ve uzun süreli /ض/ ile ağır ve kısa süreli /ط/ sesleri, eylemin anlamının ağır ve yavaş olduğunu vurgulayarak anlama güç ve abartı katmaktadır.

VII. اطلع *ittla'a*

Sözlükte: *اطلع* kelimesi çıkmak ,güneşin doğması ve yükselmesi anlamlarını taşımaktadır .Bu kelime *افعل* kalıbından *اطلع* olarak türetilip bilmek ,haber almak ve vâkıf olmak anlamına gelmektedir) .Feyrûzâbâdî, 2005: 744; Muştafa, 1990: 294). Kur'an'da bu kelime sekiz ayette altı farklı durumda kullanılmaktadır:

1. İhanetin ortaya çıkması ve ihaneti bilmek:

”فَمَا تَفْضِيهِمْ مِّثْقَالَهُمْ لَعْنَاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهَا وَتَسُوا حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ“ (Ma'ide: 13)

Bu ayetin anlamına bakıldığında, Hz. Muhammed'e müşriklerin verdikleri sözleri tutmamalarından dolayı Allah'ın onları lanetlediği ve kalplerinin katılaştırıldığı haber verilmektedir. Yine Peygambere, onların uyarıldıkları hâlde sürekli sözlerinden döndükleri ve Peygamberin onlardan her zaman hainlik göreceği ifade edilmektedir (Zemeşşerî, 2009: 282).

2. Görmek ve şahit olmak:

”لَوْ أَطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَيْتَ مِنْهُمْ“ (Kehf: 18) Bu ayette Kehf ashabının durumuna kim şahit olursa onlardan korkacağı dile getirilmektedir (Ellüsü:,2/328).

3. Yükseklerle çıkararak Allah'ı görmek:

Bu konu iki ayette geçmektedir. Bu anlam bağlamında iki ayet bulunmaktadır:¹²

”فَأَوْقِدْ لِي يَهَامَانُ عَلَى الطِّينِ فَأَجْعَلْ لِي صِرْحًا لَّعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَى اللَّهِ مُوسَى“ (38 :Kasas)

¹² (Mü'min: 37) (Zemeşşerî:708)

Bu ayette, Firavunun Hz. Musa'nın davetinden şüphelendiği ve Ona inanmadığı halde Hâman'dan, Allah'a çıkıp onu görmek için bir kule yapmasını emrettiğine dair açıklama söz konusudur. (Zemeşşerî: 802).

4. Ulaşmak:

Bu anlam “الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ” (Humeze: 7) ayetinde geçmektedir.¹³

Ateşin, kötülük yuvası olduğu için kâfirlerin yüreklerini sardığı ifade edilmektedir. (Zemeşşerî:1220).

Arapçada اطلع kelimesindeki telaffuza etkisi ile ilk ayette kâfirlerin ihanetinin ne kadar ağır bir davranış olduğuna, onların ihanet planlamak amacıyla gizlice toplanmalarına, yaptıkları ihanetlerin sayısının ne kadar arttığına ve olayın büyüklüğüne delalet ettiği düşünülebilir. İkinci ayette ise aynı şekilde Ashab-ı Kehf'in aylarca kapalı bir mağarada yaşamalarının ne kadar zor olduğunu ve durumun vahametinin ne kadar arttığını işaret ettiği söylenebilir. Üçüncü ayette de Firavun göğe yükselecek bir merdiven yaptırma arzusunun ve Allah'ı inkârdaki ısrarının şiddetine delalet etmektedir. Son ayette ise cehennemdeki kâfirlerin yüreklerinin ateşle kaplanacağı ve bu ateşin bir anda yüreklerini saracağına delalet eder. Bu durum, alevlerin nasıl yükseldiğini ve yakma eylemini artırdığını ve onların düştükleri durumun ne kadar vahim olduğunu gösterir.

İki /ط/ sesinin işitmeye etkisi ise; daha önce de bahsedildiği gibi /ط/ sesi güçlü bir ses olmasının yanında kısa süreli ve *inficârî* (patlamalı) bir sestir. Bu durumda olayların gizli kapaklı bir şekilde uzun sürdüğünü ve bir anda patlayıp ortaya çıktığını veya harekete geçtiğini gösterir. Aynı kalıpta iki *inficârî* sesin gelmesi durumunun şiddetini gösterir. Bu durum, ilk ayette ihanet olayının nasıl büyüdüğünü ve hemen kısa süreli /ط/ sesi ile bir anda güçlü bir şekilde patlayıp ortaya çıktığına işaret etmektedir. İkinci ayette ise insanların Ashab-ı Kehf'i görür görmez korkuya kapıldığını; üçüncü ayette de, Firavun'un merdiveni yaptırdıktan sonra hemen harekete geçip Allah'ı görmeyi arzulamasını ve merakından merdivene hızlıca çıkarken duyulan ayak sesini, nefesinin ve nabzının hızlanmasını vurgulamaktadır. Son ayette ise, cehennemdeki ateş azabının birbiri ardına gelmesini, kâfirlerin yüreklerine hızlıca ulaşmasını ve hemen yüreklerini yakmasını anlatılırken, olayların hızının yanında ağırlığını ve şiddetini de canlandıran bir atmosfer meydana getirmektedir.

İki /ط/ sesinin art arda gelmesinin anlama etkisi ise, ihanet planı ve Ashab-ı Kehf'in durumunda gözlendiği gibi gizlice işlenen bir eylemin aniden ortaya çıkmasının tasavvur edilmesine yardımcı olur. /ط/ *inficârî* bir ses olduğundan Firavun'un merdiveni hemen çıkma isteğinde ve alevlerin kâfirlerin yüreğini birden bire yakmasında, eylemin kendisinin birden bire gerçekleştiği hissini verir.

¹³ (Saffat: 45)

Aynı zamanda اطلع kelimesindeki iki /ط/ sesi kelimenin anlamına ilave güç ve abartı katmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada modern Arap dilbilimcilerin görüşleri çerçevesinde, lafzın değerini belirleyen unsurlar ile bir lafzın değerinin telaffuza, işitmeye ve anlama etkisi ortaya konmuştur. Yine bir sesin güçlü olmasına etki eden etkenler ortaya konularak bilimsel analizi yapılmıştır. Ayrıca güçlü özelliklerin telaffuzda ağırlık oluşturup kulağa net gelmesinin anlama güç ve abartı kattığı gösterilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'i merkeze alarak yaptığımız bu çalışmada الممائلة المتقدمة *el-mümālele el-mutaḳḳdime* افعل kalıbında /ت/ sesinin /ط/ sesine dönüşümün örneğini temsil eden sadece اصطرِب *ıṣṭabır*, اصطفى *ıṣṭfā*, اصطرَح *ıṣṭarāḥ*, اصطلَى *ıṣṭāla*, اصطاد *ıṣṭād*, اَضْطُرَّ *ıḍṭurra*, اَطَّلَعَ *ıṭṭala*'a kelimeleri bulunmaktadır.

Arapçada افعل kalıbındaki ses olayı sonucunda /ط/, /ض/, /ص/ seslerinden ikisinin yan yana gelmesi ile oluşan güçlü özellikler (*İṭbâḳ*, *İsti'la'*, *Iṣmat*, *şafir*, *Cehr*, *Hems*, *İnficar*) اصطرِب *ıṣṭabır*, اصطرَح *ıṣṭarāḥ*, اصطلَى *ıṣṭāla*, اصطاد *ıṣṭād*, اَضْطُرَّ *ıḍṭurra* ve اَطَّلَعَ *ıṭṭala*'a kelimeleri üzerinden bir lafzın değerine etki eden telaffuzun, işitmenin ve anlamın etkisi işlenmiştir. Bu özelliklerin gücü ise telaffuzda harcanan çaba ve kulağa net gelmelerinden kaynaklanmaktadır.

Bu güçlü özelliklerin telaffuza, işitmeye ve anlama etkisi ile ses-anlam ilişkisi şu şekilde özetlenebilir:

- *İṭbâḳ*: bu özellik telaffuza iki şekilde etki etmektedir;

1. Eylemin gizli bir şekilde gerçekleştiğine delalet eder. Örneğin; Hz. Muhammed'e ihanet planlanması, Ashâb-ı Kehf'in mağarada saklanması gibi.

2. Durumun sıkı bir şekilde kilitlendiğini ifade eder. Örneğin; Cehennem, kâfirlerinin üzerine sıkı bir şekilde kapanması, اصطلَى şiddetli soğuğa maruz kalmak ve اَضْطُرَّ sıkıntılı durumlara düşmektir.

- *İsti'la'*: bu özellik telaffuza iki şekilde etki etmektedir;

1. Durumun had safhaya ulaştığına işaret eder. Örneğin; eziyete karşı çok sabırlı olmak, çok aç kalmak, cehennemdeki azabın şiddetli olmasıdır.

2. Durumun şiddetinin arttığını ve konumun yükseldiğini gösterir. Allah'ın peygamberleri ve sâlih kullarını seçerek makamlarını yükseltmesi, Firavun'un, Allah'ı görmek için merdivenden çıkmak istediğinin artması örnek verilebilir.

- *şafir*: Eylemde ağır ve nefes yoluyla çıkan veya ortamda gerçekleşen ses ve gürültüleri yansıtır. Örneğin: avlanma olayındaki sesler, Firavun'un merdiveni çıkarken ayaklarının çıkardığı sesler, cehennemdekilerin bağırs sesleri, sıkıntı-

ları çekenlerin dua sesleri ile ibadet edenlerden dua ve zikir esnasında çıkan seslerdir.

- *Cehr*: Olayın şiddetli olduğunu göstermiştir. Bu durum *أَضْطَرُّ* kelimesinde /ض/ sesinde görülmektedir.

- *Hems*: /ص/ ve /ط/ seslerinde bulunan bu özellik olayın çok derinden gerçekleştiğini göstermektedir. Örneğin; Cehennem azabında çok derin acı çekmesi, işkence çekmek, aç kalmak, kâfirlerin Hz. Muhammed'e ihanet etmesidir.

- *İnficâr*: Olayın ve durumun büyüüp bir anda patladığını, eylemin peş peşe gerçekleştiğini göstermektedir. Örneğin; Kâfirlerin Hz. Muhammed'e ihanet etmesi, Firavun'un merdivenden çıkmasıdır.

- İşitmeye etki eden ses uzunluğu anlama da etki etmektedir. Sesin uzunluğu olayın uzun olduğunun bir göstergesidir. Bu seslerin arasında en uzununu /ص/ ve arkasından /ض/ sesidir. Bu seslerin telaffuzunun uzun sürmesi olayın uzun sürdüğüne işaret etmektedir.

/ط/ sesi *inficârî* bir ses olduğu için seslerin en kısa olanıdır. Böylece, olayların peş peşe gerçekleştiğine delalet eder. Örneğin: Merdivenden çıkılması adımların arka arkaya atılması gibi, eylem kendisi güçlü, zor ve sıkıntılı olduğu için sesler güçlü ve zor olmuştur.

Kaynaklar

1. 'ABBÂS, Fâdel Taḥsîn, "Maharici'l-Aşwat we Şifâtuhâ Beyne'l-Kudemâ' we'l -Muhdeṭîn", *Mecellet külliyyeti' Terbiye li-LUlûmi'l-İslâmiyye*, Irak, No. 10. 2012.
2. ABDU'L-ĞAFFÂR, Es-seyyed Aḥmed, *Et-taşawwur'ul-Luğawiy 'İnde 'Ulemâ'il-Uşûl*, İskenderiyye, 1995.
3. 'EBDU'L-KERÎM, Sâcide, "el-Eteru's-Eawtî fî Tewcihi'd- Delâle -Dirâse Uslûbiyye eawtiyye-", *Mecelletü Câmi'eti Tekrîr*, C.17, S.3, Irak, 2010.
4. 'ULWÂNÎ, Nesrîn, "el-İbdâli's-Savtî Fî Sıygati İftâ'ala fi Macma'i'l-Beyân Dirasa fi Menheci'-Sarfi'l-'Arabiyy", *mecelleti'-Lugati'l-'Arabiyyeti ve Âdâbuhâ*, C.1, S.9, 2010.
5. 'UMAR, Eḥmed Muḥtar, *fi'l-Lehecet el-Arabiyye*, Kahira, 2003.
6. ARPA, Serbüend, "Musikinin Temeli Olan "Ses" İle İlgili Kur'an-ı Kerim'de Geçen Bazı Kavramların Tespit ve Tahlili", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, (2).
7. BEŞİR, Kemâl, *'İlm'i'l-Aşwât*, kahire, 2000.
8. EL-CÂḤİZ, Ebû 'Usmân 'Amr ibn. Baḥr, *el-Beyân we'l-Tebyîn*, thk. 'AṭWÂ, Fewzî', Beyrut, 1970.
9. EL-'ABBĒDÎ, Recâ, *Taḥdîd Delâleti's-Şıygeti İfti'al fi'l-Kur'anil'Kerim* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Suudi Arabistan, 2010,
10. EL-'ÂNÎ, Selmân Hasan, et-Teşkili'-Şawtî fi'l-Lugati'l-'Arabiyye, Suudarabistan, 1983.
11. EL-BAṬLAYÛSÎ, 'Abdullah ibn. Muḥammed ibn. Es-Seyyed, *el-İktidâb fi Şerḥi Edebi'l-Kâteb*, tah.: SAḶKA, Muştafa, 'ABUD'UL-MECĪD, Ḥemed, Kahire, 1996.

12. El-CERĀDĀT, Helef, "et-Terādūfū'd-Delāli Beyne Şıygetey İfte'el we Tefā'el", *el-mecelle el-Ūrdūniyye fi'l-Luğeti'l-'Arabıyya we ādābuhā*, C. 9. Sayı. 4, Amman, 2013.
13. El-ElİŪSĪ, ebi'l-Faḍl Şihābī'd-Dīn es-Seyyed Meḥmūd el-Begḍādī, *Rūḥ'ul-Me'ānī fī Tefsīr'i-l-ūur'ānī'l-'Aōīm wes-Seb'il-Meṭānī*, Tah. el-'ARAB, Muḥammed, Beyrūt, thz.
14. El-FEYRŪZĀBĀDĪ, Mecd'i-Dīn ibn. Ye'ūūb, *el-ūAMūsu'l-Muḥīṭ*, tah. 'İRḶSUSĪ, Muḥammed, Beyrūt, 2005.
15. ENĪS, İbrāhīm, *el-Aşwatu'l-Luğawıyye*, Mısır, thz.
16. En-NŪRĪ, Cewād; Hemed, ḥalīl, *Fusūl fī 'ilmi'l-Aşwaṭ*, Nablis, 1991.
17. Er-RUMMĀNĪ, *En'nüket fi 'İcāzi'l-Kur'an*, thk.: ḤALAF ALLAH, Muḥammed, SELLĀM, Zağlūl, Mısır, 1968.
18. Et-T'ĀLİBĪ, Ebū Ishāū Aḥmed, tah. *el-Keşf we'l-Beyān*, ebu Muḥammed ibn. 'Aşūr, Beyrut, 2002.
19. Et-ṬABARĪ, ebu Ce'fer Muḥammed ibn. Carīr ibn.Yazīd el-Āmālī, *Cami'ul-Beyān fi Te'wili'l-Ḷur'ān*, thk. ŞĀKİR, Aḥmed, 2007.
20. Ez-ZEMEḤŞERĪ, EBİ'L-Ḷasem Caru'l-İlah Maḥnūd ibn. 'Umar, *Tefsīru'l-Keşşāf 'an Heūa'ıū't-Tenzīl we 'Uyūmi'l-Aūawīl fi wucuhı't-Te'wīl*, tah. ŞİḤĀ, Ḥalīl, Beyrūt, 2009.
21. ḤAMĪDĪ, Esīl, "et-Teūayyurāt'eş-Eşawtıyya es-Şarfiyye", *kūlliyet'ett'erbiye el'esāsiyye li'l'Ulūm'i-Terbeviyye ve'l-İnsāniyye*, S. 22, Irak, 2015.
22. İbn. CİNNĪ, *Ebü'l-Feth Osmān ibn. Cinnī, el-Muhtesib fi Tebyīn Wucuhı's-Şewādi'l-Kıra'at we'l İḶah 'Anha*, tah. Ennedī ALĪ ve arkadaşları, elmeclis el-'ala li's-Şu'ūni'l-İslāmiyye, vezāretü'l-Avkāf, kahire: 1994.
23. İbn. YE'İŞ, Ye'ış ibn. 'Elī, *Şerḥi'l-Mufaşşal*, tah. YA'KŪB, İmīl, Beyrut, 2001.
24. İSTĪTİYYE, Semīr Şerīf, *el-Aşwātī'l-Luğewıyye*: Ru'ye 'UḶwiyye we Nuṭūıyye we Fızyā'ıyye, Amman, 2003.
25. KARAÇAM, İsmail, *Kur'ān-ı Kerim'in Faziletleri Ve Okunma Kāideleri*, İstanbul, 2011.
26. KORKMAZ, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara, 2010.
27. LYONS, John, *Langage And Linguistics An Introduction*, UK, 1981.
28. MALBERG, Bertil, *Phonetics*, Newyork, 1936.
29. MUeṬĀFA, İbrāhīm; ez-ZEYYĀT, Aḥmed; 'ABDU'L-ḶADİR, Ḥāmed, en-NECCĀR, Muḥammed, *el-Mu'cemü'l-Wasīl*, İstanbul, 1990.
30. ḤESSĀN, Temmām, *Menāhicü'l- Beḥti fi'l-Luğe*, Eddārü'l-BeyḶā', 1974.
31. ḤESSĀN, Temmām, *el-Luğatü'l-'Arabıyye Ma'nāhā we Mebnāhā*, Fas, 1994.
32. ḤESSĀN, Temmām, *İctihāt Luğawıyye*, Kahire, 2007.
33. Pei, Mario, *Dirāsetu's-şwti'l-Luğawıy*, cev: 'Umar, Ahmed Muḥtar, Kahire, 1997.
34. SİBEWEYH, Ebu'l-Bışr, 'Amr ibn. Osman, *El-Kitāb*, tah.: HARŪN, Abdus'-Selām, Kahire, 1988.
35. SULEYMĀN, Aḥmed, *Tebsiṭ eḥkāmī't-Tecwīd MuḶarane Biresm'il-MuşḶaf*, Mısır, 2010)
36. ŞLĀŞ, Haşim, El-FARTŪSĪ, Şalāḥ, ḤŪSEYN, Abdu'l-Celīl, *El-Muhazzeb fi 'İlmi's-Şarf*, Muvsl, 1989.

